

Solovyov, Vladimir Sergeyeviç. Hz. Muhammed -Hayatı ve Dini Öğretisi-. çev. Emel Saatçi. İstanbul: Dorlion Yay., 2020. ISBN: 978-625-407-066-2.

Solovyov, Vladimir Sergeyeviç. Hz. Muhammed -Hayatı ve Dini Öğretisi-. trans. Emel Saatçi. İstanbul: Dorlion Pub., 2020. ISBN: 978-625-407-066-2.

Değerlendiren / Reviewed by

Vesile Şemşek

Doç. Dr., Milli Eğitim Bakanlığı
Assoc. Prof. Dr., Ministry of National Education
Ankara / Turkey
vsemsek@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-9800-4557>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü: Kitap Değerlendirmesi / **Article Type:** Book Review

Geliş Tarihi: 19 Şubat 2021 / **Date Received:** 19 February 2021

Kabul Tarihi: 11 Mart 2021 / **Date Accepted:** 11 March 2021

Yayın Tarihi: 30 Haziran 2021 / **Date Published:** 1 June 2021

Yayın Sezonu: Haziran 2021 / **Pub Date Season:** June 2021

Atf: Şemşek, Vesile. "Solovyov, Vladimir Sergeyeviç. Hz. Muhammed -Hayatı ve Dini Öğretisi-. çev. Emel Saatçi. İstanbul: Dorlion Yay., 2020". *Akademik Siyer Dergisi* 4 (Haziran 2021), 130-134.

Citation: Şemşek, Vesile. "Solovyov, Vladimir Sergeyeviç. Hz. Muhammed -Hayatı ve Dini Öğretisi-. Trans. Emel Saatçi. İstanbul: Dorlion Pub., 2020". *Journal of Academic Sirah* 4 (June 2021), 130-134.

İntihal: Bu makale, iTenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by iTenticate. No plagiarism detected.

web: <http://dergipark.gov.tr/samer> **e-mail:** akademiksiyerdergisi@ksu.edu.tr

Copyright © Published by KSÜ Siyer-i Nebi Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi

KSU Sirah Researches Application and Research Center

Kahramanmaraş 46100 Turkey

Bütün hakları saklıdır. / All right reserved.

Öz

Rus tarihçi ve düşünür Vladimir Solovyov (1853-1900)'un *Magomed - Ego Jizn i Peligioznoe Uçenie* (Hz. Muhammed -Hayatı ve Dini Öğretisi-) adlı eseri, 1857-1913 yaşamış Rus yayıncı Florenty Fedoroviç Pavlenkov tarafından yürütülen biyografik eserler grubunda yaklaşık yüz elli sene önce "Büyük İnsanların Yaşamı" adlı kitap serisi kapsamında hazırlanmıştır. O dönemde bu şekilde yeni türde yazılan sanatsal eserlerin, tarihsel ve kültürel çalışmaların günümüzde halen değerini koruduğunu söylemek gerekmektedir. Solovyov'un felsefi tarih düşüncesinin süzgecinden geçirilerek ve oryantalist çizgiden uzak olarak kaleme alınan eser, yazarın, İslam Peygamberi'nin hayatına dair yaklaşımlarını ortaya koymaktadır. Yazar, Hz. Muhammed'in hayatını ve dini öğretisini klasik oryantalist tarzın dışında ele alarak kendine özgü yorum ve değerlendirmelerde bulunmuştur. Kendisinin önemli gördüğü konuları başlıklar halinde sunmuştur. Rusya'da kaleme alınan bu tür eserler, bugün sadece kitapseverlere değil, aynı zamanda geniş okuyucu kitlesine de tavsiye edilmektedir. Nitekim tarih ve psikoloji alanında önemli insanların anlatıldığı bu gibi eserlerin Türkçe literatüre kazandırılmasının herkes için eğitici nitelik taşıdığı söylenebilir..

Anahtar Kelimeler: Siyer, Hz. Muhammed, Solovyov, İmaj, Tarih.

Abstract

Magomed -Ego Jizn i Peligioznoe Uçenie-, the work of Russian historian and thinker Vladimir Solovyov (1853-1900), was prepared about a hundred and fifty years ago as part of a series of books called 'the Lives of Great People' in the group of biographical works conducted by the Russian publisher Florenty Fedorovich Pavlenkov, who lived 1857-1913. It is necessary to say that artistic, historical and cultural works written in this way in a new type at that time still retain their value today. Written through the filter of Solovyov's philosophical thought of history and away from the Orientalist perspective, the work reveals the author's approaches to the life of the Prophet of Islam. The author has made his own interpretations and assessments, addressing Muhammad's (pbuh) life and religious teaching outside the classical Orientalist style. He presented topics that he considered important as titles. Such works, written in Russia, are today recommended not only to book lovers, but also to a wide readership. As a matter of fact, it can be said that the introduction of such works in Turkish literature, which are told about important people in the field of history and psychology, is educational for everyone.

Keywords: Sirah, The Prophet Muhammad, Solovyov, Image, History.

Rusya'da genel anlamda Doğu bilimleri alanında ilk yazılı kayıtların 15. yüzyıldan itibaren Doğu'ya yapılan seyahatler sırasında kaydedildikleri bilinmektedir. Özellikle Ortodoks kilisesi mensuplarının, Rusya'da Doğu biliminin yapılmasında ve genişlemesinde birçok önemli faaliyetler gösterdikleri ve katkıda buldukları söylenebilir. Rus İmparatorluğunun ıslahatçı imparatoru I. Petro, kökleri Kiev Rus Devleti'nin zengin medeniyetine dayanan, Rus kültür ve medeniyet tarihinin gelişiminde önemli rol oynadı. Daha çarlık döneminin başlarında I. Petro coğrafi konum itibarıyla Rusya'nın geleceğinin doğu ile bağlı olduğunu, doğu kültürünün, dil ve dinlerinin öğrenilmesinin zaruri bir ihtiyaç halini aldığını 18 Temmuz 1700'de imzaladığı ferman ile duyurarak Rusya'da Doğu biliminin başlangıç tarihini resmileştirmiş oldu.

18. yüzyıldan itibaren Batı'dan etkilenen Rusya, İslam dini, özellikle Siyer alanında Hz. Muhammed'in hayatıyla yakından ilgilenmeye başlamıştır. 20. yüzyılda cereyan eden Sovyet dönemi ve onun uyguladığı rejim, Rus halkının dış dünyadan tecrit edilmesine sebep olmuştur. Bu rejimin ateizm ideolojisi adına dinlere karşı savaş açması, İslam dini ve özellikle Siyer çalışmalarını bu defa ateizm istikametinde tanıtması sonucunu doğurmuştur. Bu nedenle Rusya'nın siyasi icraatlarının etkisine maruz kalan Rus halkı, Siyer alanında, özellikle Hz. Muhammed hakkında yapılan çalışmaları sadece kültür rivayeti ile ulaşan masal şeklinde değerlendirdiği, mantıklı bilgiler, bilimsel nitelik taşıyan eserlere ulaşamadığından dolayı öğrendiklerini tetkik etme imkanına sahip olamadığı görülmektedir. Nitekim Rus araştırmacılar için İslam dini ve Siyer alanında tarafsız incelemeler yapma imkanının, yalnızca ateizm rejiminin ortadan kalkmasıyla, yani 20. yüzyılın son döneminde gündeme geldiği bilinmektedir.

Rusya'da Siyer alanında birçok çalışmalar yapılmıştır. Ünlü düşünür, tarihçi Vladimir Solovyov'un kaleme aldığı bu eser, Rusya'da Siyer alanında yapılmış nitelikli çalışmalar arasında yer almaktadır. Çalışmaya, Rus düşünür Vladimir Solovyov hakkında kısa bir bilgiye yer vererek başlamak, eserin değerlendirme sürecinde daha objektif bir şekilde anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

Vladimir Sergeyeviç Solovyov 1853 yılında Moskova'da doğdu. 19. yüzyılın Rus Felsefi düşünce akımının önemli simalarındandır. Ayrıca ünlü tarihçi Sergey Mihayloviç'in oğludur. Rus Ortodoks din felsefesini savunan ve idealist kontekste göre düşüncelerini beyan eden bir düşündürdür. Özellikle, deney bilimleri ile Tanrıbiliminin birleşimine dayanan bir Gizemçilik geliştirmeye çalışan Solovyov, Moskova'da Kilise Akademisinde Tanrıbilimi alanında öğrenim görerek bu bilim dalının önde gelen temsilcilerinden biri oldu. Felsefe ve din bilimleri konusunda yaptığı çalışmalar ile dikkat çeken Solovyov, Moskova ve Petersburg üniversitelerinde "Tanrıbilimi" derslerini okutmak için görevlendirildi. Bu süre içerisinde Petersburg Kadınlar Yüksek Enstitüsünde ders verdi. Ancak düşünce yapısı kısa süre içerisinde kilise ve devlet yöneticilerinininki ile bağdaşmayınca görevinden uzaklaştırıldı. Bundan sonraki hayatında içe dönük ve gizemci bir yaklaşım tarzı ile çalışmalarını sürdürdü. Bu yaşam biçimi felsefi düşüncelerini büsbütün değiştirerek yeni bir odaklanmaya yol açtı. Vladimir Solovyov'un felsefi anlayışının dini verilere dayanan insanlığın uygarlık alanındaki başarılarını tanrısal yönlendirmeye bağlayan bir içerik taşıması önem arz etmektedir. Ona göre, felsefenin temelini oluşturan ve bir toplumun bireylerinin ürettikleri düşüncelerin kaynağı, Tanrı'nın onlar için uygun gördüğü yaşam biçimidir.

Yazar, 1900 yılında kırk yedi yaşında Moskova'da vefat etmiştir. Başlıca çalışmaları, Batı Felsefesinde Bunalım, (1874), Yaşamın Tinsel İlkeleri (1897), Tanrısal Yönetim Tarihi ve Geleceği, (1898), Rusya ve Evrensel Kilise (1899) eserlerinden oluşmaktadır.

Solovyov'un, "Hz. Muhammed Hayatı ve Dini Öğretisi" eserinde bilgilerini felsefi düşünce süzgecinde geçirdiğini ve kendine özgü bir üslup kullandığını söyleyebiliriz. Yazarın, Fransızcadan çeviri eserlerde "Arap Peygamberi" olarak hitap edilen İslam Peygamberi'ne Müslüman tarihçiler gibi "Hz. Muhammed" ifadesini kullandığını açıklamaktadır (s. 13).

Eser, Önsöz, Giriş, on sekiz bölüm ve Sonuç'tan oluşmaktadır. Rusça çeviri eserlerin çoğunda olduğu gibi, bu eserde de dil, üslup, özellikle dini literatür açısından kullanılan kavramların oldukça zayıf olduğu söylenebilir. Bu durum, yazarın, eserinde yer verdiği yoğun felsefi düşüncelerini ifade ederken kullandığı terimlerin Türkçeye çevirisindeki yanlış ve eksikliklere bağlı olarak değerlendirilebilir. Ne var ki bu tür eserlerde İslami literatüre dair bilgilere ve dini terminolojiye hâkim olmak, bilimsel çalışmalara nitelik kazandırması açısından gerekmektedir.

Önsöz'de yazar, bu eserini kalem almadan önce konunun önemine binaen hiçbir hataya mahal vermemek üzere, Arap dil bilginleri ile istişare ettiğini ifade eder. Ayrıca, yazar, kitabının ortaya çıkmasında ve özellikle ana kaynak olarak Kuran-ı Kerim'in¹ birkaç eski ve yeni çevirilerini tavsiye eden ve genel anlamda her türlü yardımını esirgemeyen V. R. Rozen' e derin şükranlarını arz etmektedir.

Eserine, Fil Yılı ile başlayan yazar, 570 yılının tarih dünyasını, Roma İmparatoru II. Justinus ve Bizans'ta "Krallar Kralı" unvanıyla tanınan Anuşirevan Ktesefon arasındaki düşmanlık sebebiyle ikiye bölündüğünü ve buna bağlı olarak da her iki hükümdarın müthiş korkunç olan ilahi bir uyarı aldıklarını, böylece bu yılın "uğursuzluk" olarak adlandırılmasına sebep olduğunu açıklamaktadır (s. 13).

Eserin ilk bölümünde yazar, "Tarihsel Çerçeve" başlığı altında Arabistan'ın genel anlamda tarihi, coğrafi özellikleri ve Hicaz'ın diğer bölgeleri ile ilgili kısaca bilgi vermektedir. Yine yazarın Mekke'nin dini, siyasi ve kültürel durumundan bahsederken genel anlamda Arabistan'ın bölgesel nitelik taşımayan tarihi unsurlar çerçevesinde dini öneme sahip olduğunu kaydetmesi de dikkat çekicidir. Yazara göre Yahudiliğin ve Hıristiyanlığın kutsal beldelerinin birbirine yakın olması nedeniyle Arap diniyle Yahudi-Hıristiyan vahyi arasında sadece coğrafi bağlantı ile birlikte onların arasında kabile, dil, adet gelenek yönüyle de benzerlik vardı² (s. 15). Yazar, Arabistan'da eskiden beri yaşayan, İbraniceye çok yakın bir dili konuşan ve İncil'de³ adı geçen iki "Semitik" kabileden-

¹ Yazarın kullandığı Kuran çevirileri aşağıdakilerdir; Rodwell, *El-Kuran* (1876); Rackert August Müller, *Der Kuran* (1888). Ayrıca aşağıda adı geçen Makalelerden de yararlandığını ifade etmektedir; Nicolaus Cusanus, "De Cribrati One Alchoran" (Toplu halde); Coussin De Perceval, "Arap Tarihi", 3 cildi; Wellhauzesen, "Eskizler ve Ön Çalışmalar"; August Müller, "Der Islam im Morgen -und Abendland"; Hubert Grimme, "Mugamed"; Robertson Smith, "The Religion of the Semites".

² Yazar, Arabistan'da eskiden beri yaşayan, İbraniceye çok yakın aynı dili konuşan iki "Semitik" kabileden İncil'de bahseder.

³ Yar.10:25-30, 25:12-16.

Joktanoğulları ve İsmailoğullarından bahsederek bu sebeple Kuzey Araplarına Hz. Muhammed'den önce İsmailoğulları denildiği ifade etmektedir (s. 16).

Hıristiyan Ortodoks düşünce tarzını benimseyen Solovyov, Alman teolog Welhausen'ın görüşünü destekler mahiyette Mekke'nin, uzun zamandır devam eden Arapların göç kasırgasında bir dönüm noktası olduğunu ve bu topraklarda göç sonrası oluşan halk tabakalarına ve kabilelere ev sahipliği yaptığını kaydeder. Bu bağlamda yazar, Hz. Muhammed'in ailesinin İsa'nın doğumundan önce Mekke'ye göç eden, zamanla bu topraklara hâkim olan ve bu bölgenin en eski kabilelerden sayılan Kureyş'in Haşim kolundan olduğunu bahseder (s. 20).

Solovyov, genel anlamda Hz. Muhammed'in siyasi kimliğine yaklaşımında Mekke⁴ döneminin ilk tebliğ sürecinde toplumu ruhani bir ilahiyatçı olarak yönetemediği gibi Medine döneminde de siyasi liderliği ile ilgili onun laik bir yönetim şekli izlemediğini, bu bağlamda laik bir politikacı olmadığını ifade eder. Hatta yazar her iki dönemi karşılaştırarak aradaki farka dair, bu farkın konunun özünde değil, sadece faaliyet biçiminde, görevin özünde ve mahiyetinde değil, sadece uygulama derecesinde olduğunu açıklar. Hatta ilk başlarda Hz. Muhammed'in insanları yeni dini ikna etmede başarılı olmadığını ancak daha sonraki yıllarda kazandığı tecrübeler ile düşmanlarına karşı büyük başarı sağladığını ve bununla birlikte iki dönemde genel anlamda ilk tebliğlerinde soyut dogmaya değil, bu yaşamın yasasına bağlı olduğunu söyler.

Solovyov, Hz. Muhammed'in savaş ve seferlerini, dünyevi menfaat ve bu gibi düşünlere bağlı olarak yapmadığını, getirdiği yeni dinin kabulü ve yayılmasını amaçladığını ifade eder. Özellikle bazı oryantalistler gibi savaşçı bir peygamber olduğunu savunmayan yazarın bu tutumu, objektif bir bakış açısıyla Hz. Muhammed'e yaklaşımının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bütün bunlara rağmen Solovyov'un, eserinde özellikle Hıristiyanlığı öne çıkararak onun, İslam dininden üstünlüğünü ince nüanslarla da vurguladığı görülmektedir.

Yazar, Hz. Muhammed'in evlilikleri konusunda, Batılı oryantalistler gibi radikal görüşlere yer vermemektedir. Bilakis Hz. Hatice ile mutlu bir hayatı olduğunu ve özellikle bulunduğu toplumun örf ve geleneklerine rağmen evliliği sürecinde başka kadınlarla yakın ilişki içerisinde bulunmadığını ve onun bu tutumundan şehvet düşkünü olmadığı kanaatine vardığını ifade etmektedir.

Eserin sonunda Hz. Muhammed'in vefatı ve hilafet meselelerine dair görüşlerini İslam tarihi kaynaklarında geçen bilgiler doğrultusunda anlattığından dolayı konu ile ilgili, bu kaynaklarda yer alan rivayet ve yorumlardan herhangi bir farklılığa rastlanmamaktadır.

Sonuç olarak, Solovyov'un, "Hz. Muhammed Hayatı ve Dini Öğretisi" eserinde, yazarın, eseri felsefi düşünce süzgecinde geçirerek kendine özgü bir üslup kullandığı görülmektedir. Özellikle yazarın, eserinde geleneksel Rus oryantalizmi çizgisini takip etmediğini vurgulamak yerinde olacaktır. Oryantalist olmayan yazarın, bu çizgiden uzak ve kendine özgü bir şekilde kaleme aldığı bu çalışmasında, felsefi görüşlerini tarihçi birikimiyle birleştirerek İslam Peygamberi'nin kişiliğine dair öznel düşünceleri ile objektif bakış açısı sergilediği ancak bununla birlikte mensup olduğu dinin bazı nüanslarını da ince bir üslupla ortaya koymaktan da çekinmediği görülmektedir.

⁴ Yazar, Mekke şehrini "Macoraba"; Medine şehrini ise "Yasrib" olarak ifade etmiştir.